

**FİLİZ KILIÇ, ÂŞIK ÇELEBİ MEŞAIRÜ'Ş-ŞUARÂ,
İSTANBUL ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ YAYINLARI,
İSTANBUL 2010, 3 C, 1739 S.**

Ayşe YILDIZ*

Meşairü'ş-şuarâ ya da yaygın adıyla *Âşık Çelebi Tezkiresi*, Klasik Türk edebiyatı ile uğraşanların yakından tanıdığı ve çalışmalarında kullandığı bir kaynak eserdir. *Meşairü'ş-şuarâ*, yazarı tarafından Kanunî'ye sunulmak amacıyla yazılmış ancak Kanunî'nin ölümü üzerine 1568'de II. Selim'e sunulmuştur. *Meşairü'ş-şuarâ*, Herat ekolü tezkirelerde görüleceği üzere bir mukaddime ile başlar. Mukaddime, Âşık Çelebi'nin şiir anlayışını da ortaya koyması açısından önem taşır. Mukaddimedede özellikle şiirin doğuşu ve gelişimi ele alınır. Âşık Çelebi, ilk şiirin Hz. Âdem tarafından söylendiği inancındadır. Şiir sanatı üzerine yazılan ilk kitap olan *Poetika*'dan da izler vardır bu mukaddimedede. *Poetika*'nın ismi zikredilmez ancak Aristo'dan ve onun şiir anlayışından bahsedilir. Ardından İslamiyet'in şiire ve şaire bakışı ve Osmanlı padişahlarının şiirle olan yakın ilişkisi dile getirilir. Tezkirenin yazıldığı tarihe kadar hüküm sürmüş 12 Osmanlı padişahının biyografilerine yer verilir. Mukaddime kısmından sonra tezkirenin asıl kısmını oluşturan şair biyografileri bölümü gelir. I. Murad devrinden tezkirenin yazıldığı tarihe kadar yaşamış 426 şair hakkında bilgi verilir.

Meşairü'ş-şuarâ, Türk tezkire yazıcılığında farklı bir tarz olarak dikkati çeker ve şairlere dair yazarının onlarla tanışıklığına dayalı çok değerli bilgiler verir. Tezkire, ebced sistemine göre tertip edilmiştir. Kullanım açısından okuyucuya zorluklar yaşatan bu tertip tarzı, Türk tezkireciliğinde ilk ve son örneğini *Meşairü'ş-şuarâ* ile verir.

Anekdot, aslında Batı ve Doğu biyografi geleneğinde sıklıkla kullanılmış hatta biyografiye giden yolda anekdotun bir ara adım olduğu iddia edilmiştir¹. Ancak Anadolu sahası Türk tezkireciliğinde anekdotların bir üslup özelliği haline gelmesi Âşık

* Dr., Gazi Üniversitesi, Eski Türk Edebiyatı, yildiz@gazi.edu.tr.

¹ Oğuz Cebeci, *Psikanalitik Edebiyat Kuramı*, İthaki yay., İstanbul 2004, s.15.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Çelebi ile dir. Âşık Çelebi Tezkiresini diğer 16.yy. tezkirelerinden ayıran bir diğer özelliği de biyografik bilgi içinde anekdotlara yer verme ya da –daha iddialı bir ifadeyle- anekdotlar içinde biyografik bilgiyi sunmaktır. Âşık Çelebi'nin biyografik üslubunun ön plana çıktığı ve *Meşairü'ş-şuarâ*'yı farklı kılan biyografiler çoğunlukla bilginin ilk elden kaynağa dayandığı, anekdotların hâkim bir üslup özelliği olarak görüldüğü biyografilerdir. Âşık Çelebi'de tanışıklığı olan şairlerle ilgili biyografik bilgi, hemen kendini fark ettirecek farklı bir üsluba bürünür. Onların sadece şairliklerinden değil, özel hayatlarından, arkadaşlık ettiği kişilerden, eğlence alışkanlıklarından, müdavimi olduğu meyhanelerden tutun da cinsel tercihlerine kadar kişisel pek çok özelliğinden bahseder. Nitekim tezkire içindeki Hayalî, Gazalî, Figanî, Fevrî, Zâtî, Yahya Bey, Fikrî, Selikî, Cafer Çelebi, Mealî, Gubarî, Sa'di Çelebi, Nihalî vb. biyografileri bu türdendir.

Âşık Çelebi Tezkiresi, edebiyat tarihi prototipi olarak sadece bilgi verici bilimsel bir üslupla kaleme alınmamıştır. Tezkire, klasik Türk nesrinin en önemli üslup özelliği olan seciyi mukaddime ve biyografilerinde sistematik bir şekilde kullanmıştır². Ayrıca aliterasyon, yakın imlali ve aynı kökten türemiş kelimeleri aynı cümle içinde kullanma, cinaslı kelimelerin kullanımı, Âşık Çelebi'nin bu biyografik eserinde bilgi vermenin ötesinde edebî kaygılar gözettiğinin de delilidir. Bu edebî kaygılar, tezkireyi zevkle okunacak bir biyografi eseri olmaktan alıkoymaz. Tezkire, zaman zaman dönemin edebiyatçılarından bahseden bir magazin, zaman zaman şehir monografisi, kimi zaman da bazı şairler hakkında bilgi veren yegâne kaynak olma özelliklerini de taşımaktadır.

Âşık Çelebi, biyografilerde şairlerin ve eserlerinin başarılarını, şairlik yeteneklerini belirtip haklarını teslim etmekle birlikte beğenmediği şairleri de yine kendi üslubunca ifade eder.

Toplam 33 nüshası tespit edilen Âşık Çelebi tezkiresinin tenkitli metni 5 nüsha üzerinden kurulmuştur. “Tenkitli metin” başlığı altında ancak tenkitli metin ilkeleriyle bağdaşmayan “esas nüsha” eksenli metin kurularak, farkların var-yok cetveli şeklinde belirtildiği ve ne yazık ki akademik yayın statüsündeki eserlerin aksine, Prof. Dr. Filiz Kılıç'ın bu çalışması, “Âşık Çelebi'nin kaleminden çıkan metni” ortaya koymayı amaçlamıştır. Tezkirede Selim Ağa Ktp (S),

² Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Filiz Kılıç-Ayşe Yıldız, “Sehi, Latifi ve Âşık Çelebi Tezkirelerinden Hareketle XVI. yy. Tezkirelerinde Bazı Üslup Özellikleri”, *V. Uluslar arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri*, Ankara 2004, s. 1821-1853; Makalenin sadece seci bahsini ele alan özeti için bkz. “Sehi, Latifi ve Âşık Çelebi Tezkirelerinde Seci” başlığı ile *Osmanlı Araştırmaları XXVII, (Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu'na Armağan-III)* İstanbul 2006, s. 235-254.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Süleymaniye Aşir Efendi Ktp (A), Fatih/Millet Kütüphanesi (F), Süleymaniye Pertev Paşa Ktp (P), ve Biritish Lib. (B) nüshaları ile yeni bir metin kurulmuştur. Nüsha tanıtımlarının ardından nüshaların hangi gerekçelerle elendiği ya da kullanıldığı açıklanmış ve tenkitli metin yönteminin en önemli göstergesi olan nüsha ailesi tespit edilerek bilimsel ilkelere uygun bir tenkitli metin ortaya konmuştur.

Meşâirü's-şuarâ'nın Millet Kütüphanesi Ali Emirî 772 numaradaki (F) nüshası, 87 adet renkli minyatür içerir. Bu nüshanın, içerdiği minyatürlerin üslubu açısından 16. yy. sonu - 17.yy. başı civarında istinsah edildiği düşünülmektedir. Tarih açısından istinsah tarihine F'den daha yakın nüshalar olmakla birlikte biyografik bilgilerdeki kimi farklılıklar, bu nüshanın farklı bir koldan geldiğini düşündürür. İçerdiği minyatür sayısı dikkate alındığında bir devlet büyüğüne muhtemelen bir padişaha sunulmuş/sunulmak için kaleme alınmış olan bu nüsha, edebiyat tarihinden öte sanat tarihçileri için önem taşımaktadır. *Meşâirü's-şuarâ*'nın kitap halindeki bu ilk baskısında söz konusu 87 renkli minyatür de yazmadakine sadık kalınarak ilgili yerlere yerleştirilmiştir. Bu haliyle eser, edebiyat araştırmacılarının olduğu kadar sanat tarihçilerinden kullanacağı temel bir eser halini almıştır.

Meşâirü's-şuarâ, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü tarafından 3 cilt olarak yayımlandı. *Meşâirü's-şuarâ*'nın birinci cildi, Metin kısmından önce, eserin incelenmesine dair 3 ana bölümden oluşur. Birinci bölümde, Âşık Çelebi'nin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri tanıtılır (s. 24-45). İkinci bölüm, *Meşâirü's-şuarâ*'nın, biyografi eseri olarak ifade ettiği değerden, dil ve üslup özelliklerine, tezkirenin mevcut yazma nüshaları ile bu nüshaların değerlendirilmesi, tasnifi ve nüsha ailesine kadar tezkireyi anlatan bir bölümdür (s. 47-89). 3. bölüm ise, metnin kuruluşu ve nüsha farklarıyla ilgili açıklamaları içerir (s. 91-95). Ardından *metin* kısmına geçilir. 2. cilt sadece metinden oluşurken 3. ciltte Gulamî maddesi ile *Meşâirü's-şuarâ*'nın metin kısmı sona erer.

Metnin ardından *Ekler* kısmında, ilk olarak Tezkirede yer alan 426 şair biyografisinin, 22 nüshada hangi yapraklarda yer aldığını gösterir bir tablo bulunur. Ekler kısmında ikinci olarak Ebced'e göre tasnif edilmiş bu eserin kullanımını kolaylaştıran alfabetik şairler dizini ve ardından genel dizin ve son olarak da metin içindeki minyatürlere yönelik alfabetik resimler dizini yer alır.

Sadece Türk edebiyatını değil, tarih ve kültürünü de ilgilendiren böylesine önemli bir eser, uzun bir çaba ve bekleyişin ardından okuruyla buluştu. Bu yayını gerçekleştirmek için yıllar süren emeği dolayısıyla Prof. Dr. Filiz Kılıç'a ve son derece kaliteli bir

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

baskıyla eseri yayınlayan Suna-İnan Kıraç Vakfı İstanbul Araştırmaları Enstitüsü yetkililerine, tüm araştırmacılar adına gönül dolusu teşekkürler.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*